7/1918

T.C.
SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI
Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü

Sayı : B 14 O TRK 11 00 02/ 4017 24 SUBAT 2004
Konu : Yazılı Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
GENEL SEKRETERLİĞİNE

İlgi : 10.02.2004 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/1918-4441/15567 sayılı yazınız.

İlgi yazımız ekinde yer alan Konya Milletvekili Sayın Atilla KART'ın yazılı soru önergesi aşağıda cevaplandırılmıştır.

a) 4077 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinde; yeni kurulacak olan anonim ve limited şirket statüsündeki tüm ortaklıkların sermayelerinin ve sermaye artırımı halinde artan kısmın binde biri nispetinde yapılacak ödemelerin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası veya muhabiri olan T.C. Ziraat Bankası'nda açılacak hesapta toplanacağı ifade edilmektedir. 2003 yılında Merkez Bankasında söz konusu hesapta toplanan brüt tutar 20.139.626.550.000-TL olup, bu tutarın 10.500.000.050.000-TL'si Bakanlığımıza hiçbir bilgi verilmeden ve özel ödenek hesabına aktarılmadan Maliye Bakanlığı tarafından Bütçe Kanunun 20 nci maddesi gereği bütçeye aktarılmıştır. Merkez Bankasından özel ödenek hesabına aktarılan toplam tutar ise 9.639.626.500.000-TL'dir

Dolayısıyla , Bakanlığımız özel ödenek hesabına aktarıldığı ifade edilen 20 trilyon TL gerçeği yansıtmamaktadır. Maliye Bakanlığının, bütçe dengesini sağlamak amacıyla, özel ödenek gelirlerinden 2004 yılında ve daha sonraki yıllarda da kesinti yapmaya devam edeceği tahmin edilmektedir.

b) Özel ödeneğin 2003 mali yılı bütçe sistemi içindeki programı 990 02 1 001 000 olarak belirlenmiş olup, genel bütçedeki gibi ayrıntılı programlara bölünmemiştir.

Bu nedenle aylar itibariyle özel ödeneğe aktarılacak tutarların belli olmaması ve harcama yönetmeliğinde belirlenen kalemler için öngörülecek ayrı ayrı programların bulunmaması nedeniyle hiçbir harcama için bir payın ayrılması mümkün olmadığı için 2003 yılında yapılan hiçbir harcama daha önceden pay ayrılarak ve öngörülerek yapılmamıştır. Bununla birlikte, tüketici şikayetlerinin birinci derecede çözüm mercii olan ve toplam 931 il ve ilçede faaliyet gösteren Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin, 4655 üye ve yaklaşık 1381 raportörlerine ayda iki defa toplantı yapmaları nedeniyle, yıllık 4.345.920.000.000-TL huzur hakkı/ücret özel ödenekten karşılanmaktadır.

c) 4077 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin birinci bendinde özel ödeneğin, Tüketici Konseyi, tüketici sorunları hakem heyetleri ve Reklam Kurulu kuruluş ve çalışmalarına ilişkin masraflar, tüketici dernekleri ve bunların üst kuruluşlarına yapılacak maddi yardımlar, Bakanlığın tüketicinin korunması amacına yönelik masrafları, sair harcamalar ve usul ve esasları Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine Sanayi ve ticaret Bakanlığınca tespit edilecek miktarlarda personele yapılacak ek ödeme için kullanılacağı belirtilmiştir. Yine aynı Kanunun 31 inci maddesinde "Bu Kanunda öngörülen yönetmelikler, Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içerisinde ilgili kamu kuruluşları, mesleki üst kuruluşlar ve tüketici örgütlerinin görüşleri alınarak Bakanlıkça çıkarılır. Bakanlık, bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak mevzuat çerçevesinde gerekli tedbirleri almaya ve düzenlemeleri yapmaya yetkilidir." denilmektedir. 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 29 uncu Maddesinde Öngörülen Hesabın Kullanılmasına İlişkin Yönetmelik 23.02.1995 tarihli ve

4077 sayılı Tüketicinin Korunması hakkında Kanunun 29 ve 31 inci maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 29 uncu Maddesinde Öngörülen Hesabın Kullanılmasına İlişkin Yönetmeliğin 5 inci maddesinde tahdit edilmiş olan harcamalar, yukarıda bahsedilen 29 uncu maddenin birinci bendine dayanılarak hazırlanmış olup, Bakanlığın tüketicinin korunması amacına yönelik masrafları ve sair harcamalarının özel ödenekten karşılanacağına yer verilmiştir.

Yönetmeliğin 5 inci maddesinde belirlenen harcama kalemleri tüketicinin korunması ve mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla genel bütçede ayrılan ödeneklerin yetersizliği nedeniyle konulmuş olup, Bakanlığımız merkezinde Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü'nün ve Taşra Teşkilatımızın (81 İl Müdürlüğümüzün) tüketiciye ilişkin sorunları etkin ve verimli bir şekilde çözmesini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 29 uncu Maddesinde Öngörülen Hesabın Kullanılmasına İlişkin Yönetmelik taslağı hazırlanarak 01.04.2003 tarih, 7592 sayılı yazı ile Maliye Bakanlığı'na görüşü alınmak üzere gönderilmiş olup, söz konusu yazımıza, Maliye Bakanlığı 21.05.2003 tarih, 8895 sayı ile göndermiş olduğu cevabi yazıda, yönetmelik taslağına gerekli değişikliklerin yapılması kaydıyla uygun görüş vermiştir. Maliye Bakanlığı'nın değiştirilmesini istediği düzeltmeler yapıldıktan sonra 06.06.2003 tarih, 14829 sayılı yazı ile Sayıştay Başkanlığı'na görüşü alınmak üzere gönderilmiş olup, söz konusu yazımıza, Sayıştay Başkanlığı, 23.06.2003 tarih, 470235/405 sayı ile göndermiş olduğu cevabi yazıda, yönetmelik taslağına gerekli değişikliklerin yapılması kaydıyla uygun görüş vermiştir.

Sonuç olarak, söz konusu Yönetmeliğin yasal dayanağı Maliye Bakanlığı ve Sayıştay Başkanlığı tarafından incelenmiş ve yönetmeliğin 5. maddesinde belirtilen tüm harcama kalemleri için uygun görüş verilmiştir.

d) 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 29 uncu Maddesinde Öngörülen Hesabın Kullanılmasına İlişkin Yönetmelik hükümleri çerçevesinde yapılacak harcamalar, 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu (Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu) ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu (4734 sayılı Kamu İhale Kanunu) ile Devlet Muhasebesi Yönetmeliği ve Devlet Harcama Belgeleri Yönetmeliği hükümlerine tabidir. Yönetmelikte belirtilen harcamalar, Kamu İhale Kurumu, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Sayıştay Başkanlığı, Bütçe Dairesi Başkanlığı ve Merkez Saymanlık Müdürlüğünce yukarıda bahsedilen mevzuat çerçevesinde incelenip, ödemesi yapıldığı için, İdarenin keyfi ve sorumsuz davranışı mümkün değildir.

e) 2003 Mali yılı Bütçesinde Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğüne hizmet alımları için 9.500.000.000-TL ve tüketim mal ve malzeme alımları için 14.000.000.000-TL ödenek ayrılmıştır. Genel Müdürlüğümüzün 2003 yılında hizmet alımları için harcadığı tutar 130.000.000.000-TL ve tüketim mal ve malzeme alımları için harcadığı tutar ise 35.000.000.000.-TL'dir.

Bakanlığımızın İl Müdürlüklerine 2003 Mali yılı Bütçesinden demirbaş alımları için hiçbir ödenek ayrılmamış olup, hizmet alımları ve tüketim mal ve malzeme alımları için ise yok denecek kadar az bir ödenek ayrılmıştır. Örneğin:

1- Niğde ili; hizmet alımları için 87 milyon TL mal ve malzeme alımları için 778 milyon TL,
2- Nevşehir ili, hizmet alımları için 320 milyon TL mal ve malzeme alımları içinse ayrılmamış,
3- Mardin ili; hizmet alımları için 260 milyon TL mal ve malzeme alımları için 330 milyon TL.

4- Bitlis ili; hizmet alımları için 223 milyon TL mal ve malzeme alımları için 370 milyon TL ayrılmıştır.

Tüketici sorunlarının tespiti ve çözümü konusunda birinci derecede görev alan ve sorumluluk üstlenen Bakanlığım Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü ile Hakem Heyetinin etkin ve verimli bir şekilde çalışabilmesinin yalnızca genel bütçeden ayrılan ödenek ile mümkün olamayacağı ortadadır.

e) Bakanlığımca hazırlanan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve ilgili Uygulama Yönetmeliklerinin 100'e yakın kurum, kuruluş, sivil toplum örgütü ve akademisyenin görüşü alınarak hazırlandığını hatırlatmak isterim. Ayrıca 4077 Sayılı Kanunun 29 uncu maddesinde Öngörülen Hesabın Kullanımına İlişkin Yönetmeliğin Maliye Bakanlığı ve Sayıştayımızın uygun görüşü alınarak yürürlüğe konulduğunu da unutmamak gerekir.

f) Bakanlığım personeline ek ödeme yapılmasının yasal dayanağı, Yüce Meclisin 6 Mart 2003 tarihli oturumunda kabul edilen 4822 Sayılı Yasanın 36 ncı maddesidir.

g) Birleşmiş Milletler Teşkilatının 09.04.1985 tarihli toplantısında üye ülke temsilcilerinin oybirliği ile **Tüketicinin Korunmasına İlişkin Temel Esaslar** isimli Deklarasyon kabul edilmiştir. Bu Deklarasyon ile, 8 ana başlık halinde tüketicilerin temel hakları ortaya konulmuş olup, sırasıyla;

Tüketicinin:

1- Temel gereksinmelerinin karşılanması hakkı,
2- Sağlık ve güvenliğinin korunması hakkı,
3- Ekonomik çıkarlarının korunması hakkı,
4- Bilgilendirilme hakkı,
5- Eğitilme hakkı,
6- Zararlarının tazmin edilmesi hakkı,
7- **Temsil edilme hakkı,**
8- Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı,

Şeklinde ifade edilmiştir.

Bu temel haklardan, temsil edilme hakkının ne anlama geldiği **" tüketicilerin hak ve çıkarlarıyla doğrudan ya da dolaylı olarak, çeşitli kurum ve kuruluşlarca alınan kararlara örgütleri aracılığı ile demokratik biçimde katılmaları "** olarak açıklanmıştır.

Tüketici Hakları Evrensel Beyannamesi olarak da anılan bu Deklarasyonun 2 nci maddesinde ise; "**Hükümetler, aşağıda belirtilen ilkeleri göz önünde tutarak, güçlü bir tüketiciyi koruma politikası geliştirip, kuvvetlendirmeli ve sürdürmelidir. Bunu yaparken her hükümet, tüketicilerin korunması ve sosyal şartları ile halkının ihtiyaçları doğrultusunda ve önerilen tedbirlerin sonuçlarını ve yararlarını kavrayarak kendi önceliklerini belirlemelidir.**" İfadesine yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere, Tüketicinin korunması amacıyla ulusal politikaların oluşturulması sırasında, her ülkenin kendi önceliklerini dikkate alması, amaca hizmet etmekte ve doğal karşılanmaktadır. Diğer bir anlatımla, ülkenin halen uygulamakta olduğu bir tüketici koruma politikasının olup olmadığı, varsa bu politika çerçevesinde alınan tedbirlerin yeterli olup olmadığı, ülke bireylerinin tüketim alışkanlıkları, eğitim ve örgütlenme düzeyleri, gelir seviyeleri, ticari kültürleri ve benzeri bir çok unsur sebebiyle, öncelikli tedbirler ve düzenlemelerin kapsamı her ülke için farklılık gösterebilmektedir.

Anayasamızın 172 nci maddesinde yer alan **" Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder "** hükmü doğrultusunda hazırlanan ve 08 Eylül 1995 tarihinde yürürlüğe giren 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un, bu açıdan bakıldığında, yukarıda yer verilen 8 temel tüketici hakkını kapsadığı ve Ülkemiz tüketicileri açısından bir dönüm noktası olduğu kabul edilmektedir.

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girdiği 08 Eylül 1995 tarihinden, kapsamlı bir değişikliğe uğradığı 14 Haziran 2003 tarihine kadar geçen 8 yıllık uygulama sonuçları dikkate alındığında, özel hukuk alanında yapılan bu düzenlemenin ne büyüklükte bir boşluğu doldurduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Tüketicilerin satın aldıkları mal ve hizmetlerin ayıplı çıkması nedeniyle hakem heyetlerine ve tüketici mahkemelerine yaptıkları yazılı başvuruların bu süre zarfında 800.000 'e ulaşması bile, düzenlemenin amacına ulaştığının somut bir delilidir.

Ancak, söz konusu düzenlemenin getirdiği yegane yenilik tüketicinin uğradığı zararların nasıl tazmin edileceği değildir. En az tazmin edilme hakkı kadar, temsil edilme hakkı ilkesi de gözetilen söz konusu Yasa dikkatle incelendiğinde, **tüketici derneklerinin;**

1- 15 günde bir toplanan ve mahkeme öncesi çözüm organı olarak kurulan 931 Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinde 1'er temsilci,
2- Ayda bir toplanan, Türkiye'nin reklam otoritesi olarak kabul edilen Reklam Kurulu'nda 1 temsilci,
3- Yılda bir kez toplanan ve tüketici sorunlarının çözümüne yönelik önerilerini ilgili kurum ve kuruluşlara ileten Tüketici Konseyi'nde ise üst kuruluş temsilcileri dahil 18 temsilci,

(Bu sayı 4822 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu 23 olmuştur)

İle temsil edilmelerinin sağlandığı görülecektir.

Görüldüğü üzere, Ülkemizde; 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girdiği 8 Eylül 1995 tarihinden bu yana tüketicilerin gönüllü örgütlenmeleri aracılığı ile temsil edilmeleri konusunda önemli mesafeler alınmıştır.

Geniş katılımlı bir tartışma platformu olması nedeniyle yılda bir kez toplanan Tüketici Konseyinin aldığı kararlarında incelenmesinde yarar görülmektedir.

1. TÜKETİCİ KONSEYİ 23-24 EYLÜL 1996

KONUŞMACI TÜKODER GN.BŞK. AYŞE AKMAN : "Tüketici örgütlerine herhangi bir devlet yardımı yapılmadığını biliyoruz. Yakın bir gelecekte de böyle bir teşviğin verilmesi yolunda bir işaret gözükmemektedir. ...Durum böyle olunca tüketici örgütlerinin hemen hemen tek kaynağı üye aidatları, üyelerin örgütü rahatsız etmeyecek düzeydeki bağışları, sosyal aktivitelerden elde edilen gelirler ve yayınların satışından elde edilen gelirlerden ibarettir. **Bu tablo içerisinde çıkış yollarından en onurlusu çok yaygın bir örgütlenmeye gidebilmektir. Milyonlarca üyesi olan bir örgüt, üye aidatları ne denli önemsiz olursa olsun neticede büyük bir mali kaynağa sahip olacaktır.**" Şeklinde konuşma yapmış ve Gündemin Konsey Kararları bölümünde, bu konuyla ilgili karar alınmamıştır.

2. TÜKETİCİ KONSEYİ 4-5 ARALIK 1997

Tüketici Örgütlenmesinin Sorunları ve Yeni Perspektifler Hakkında Alınan Kararlar bölümünde "...**Tüketici örgütleri kamu yararına çalışan kuruluşlardır. Bu çalışmaların etkin ve verimli olabilmesi için tüketici örgütlerinin idari, mali yönden özerk olması ve yeniden yapılanmasını sağlayan bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir...**" şeklinde karar alınmıştır. Dikkat edilecek olursa; konu Konsey Kararlarına ilk defa yansımış ve tüketici örgütlerinin mali yönden özerk olmasına vurgu yapılmıştır.

3. TÜKETİCİ KONSEYİ 18-19 MART 1999

"**... 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Taslağın 29 uncu maddesinin yeniden düzenlenerek; özel ödeneğin %25 inin Rekabet Kurulu'na, %50 sinin Tüketicinin Korunması Yasasının uygulanmasıyla ilgili çalışmalar yapan Hakem Heyetlerinin tanıtım ve eğitimine, % 25 inin tüketici örgütlerinin üretecekleri projelerin finansmanına ayrılması sağlanmalıdır.**" Şeklinde alınan karar ile ilk defa tüketici örgütlerine devletten bir yardım talebi gündeme gelmiştir.

2000, 2001 ve 2002 yıllarında yapılan **4, 5 ve 6.** Tüketici Konseylerinde tüketici örgütlerine mali yardım yapılması yada yapılmaması yönünde her hangi bir karar alınmamıştır.

7. TÜKETİCİ KONSEYİ 10-11 NİSAN 2003

Kanun ile yapılan kapsamlı değişiklikten sonra gerçekleşen **7. Tüketici Konseyinde ise;**

1- "**... 4822 Sayılı Yasanın 29 uncu maddesinde belirtilen "Tüketici Dernekleri ve bunların üst örgütlerinin taşıyacağı diğer kriterlerin belirlenmesi aşamasında tüketici örgütleri temsilcilerinin görüşünün alınması,**
Kararı ile,

2- "**... 4822 Sayılı Yasanın Geçici 1. Maddesinin uygulanmasından çıkacak hukuksal sorunlarda tüketicilere yardımcı olabilmek için kendilerine gerekli hukuksal desteği vermeye yönelik Tüketici Örgütleri Projelerinin anılan Yasanın 29 uncu maddesi uyarınca öncelikle desteklenmesi**"

yönünde iki ayrı karar alındığı görülmektedir.

Böyle bir kararın alınması ile birlikte, Bakanlığımız 10-11 Nisan 2003 tarihinde toplanan 7. Tüketici Konseyi kararının uygulamaya konulabilmesi için **27.05.2003** tarihli 13640 sayılı yazı ile tüm tüketici derneklerine 29 uncu maddedeki ödenekten faydalandırılacak tüketici örgütlerinde aranması gereken kriterlerin neler olması gerektiğini soran bir yazı hazırlayarak 06.06.2003 gününe kadar cevaplanmasını istemiştir.

Ancak bu yazıya pek çok tüketici örgütü cevap vermemiş verenlerden de pek çoğu aranacak kriter yerine ne kadar yardıma ihtiyacı olduğunu yazmıştır.

7/1918

Bunun üzerine yurt dışında tüketici örgütlerine verilen yardımların kriterlerini araştırmaya başlayan Bakanlığımız, taslak çalışmayı tamamlamış ve tüketici örgütlerinin pek çoğunun temsilci bulundurduğu 8. Tüketici Konseyi gündemine konuyu alarak tartışmaya açmayı planlamıştır.

h) Tüketicinin Korunması Hakkında 4077 sayılı Kanunun 29 uncu Maddesinde Öngörülen Hesabın Kullanılmasına İlişkin Yönetmelik'in iptalini gerektirecek herhangi bir hususa Bakanlığımca rastlanılmamıştır.

Bilgi ve gereğini arz ederim.

Ali COŞKUN
Sanayi ve Ticaret Bakanı